

МЕХАНІЗМ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ

С. А. Стасіневич, кандидат економічних наук

К. Ю. Фітьмова, студентка

Висвітлено питання сутності, організаційно-економічного механізму трансфертного ціноутворення в комплексі контрольних інструментів оподаткування доходів суб'єктів підприємницької діяльності шляхом відстеження ціноутворення на їх продукцію в контрольованій операції за допомогою спеціальних методів за принципом "витягнутої руки".

Трансфертне ціноутворення, оподаткування, контрольована операція, принцип «витягнутої руки».

На теренах української економіко-фінансової системи формується новий ціно-фіскальний сегмент – трансфертне ціноутворення. Законодавство щодо державного регулювання трансфертного ціноутворення застосовується в усіх країнах Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Багаторічна правозастосовна практика та побудовані на ній рекомендації ОЕСР є цінним досвідом передових держав, спрямованим на запобігання поширенню практики штучного створення фінансових потоків між підприємствами, що входять до складу однієї транснаціональної корпорації або промислово-фінансової групи та є пов'язаними особами.

Започаткування в Україні процесу трансфертного ціноутворення здійснюється з метою побудови дієвої системи державного регулювання ціноутворення в країні, що надасть змогу захистити податкову базу. В сучасних економічних умовах України застосування такого законодавства повинно сприяти вирішенню проблеми протидії виведенню фінансових ресурсів за межі країни – запобігти «виведенню» точки прибутку з країни та уникнути при цьому підстав для подвійного оподаткування й невизначеностей, які можуть перешкоджати прямим іноземним інвестиціям та розвитку зовнішньої торгівлі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання ціноутворення, у тому числі законодавчого забезпечення регулювання цього процесу в Україні, а також зарубіжний досвід вивчали та продовжують досліджувати багато відомих українських вчених, зокрема О. Шпичак, Ю. Тормос, Л. Шкварчук та ін.

Мета дослідження – визначення проблем сутності, організаційно-економічного механізму трансфертного ціноутворення в комплексі контрольних інструментів оподаткування доходів суб'єктів підприємницької діяльності шляхом відстеження ціноутворення на їх продукцію.

Виклад основного матеріалу. Поняття трансфертного ціноутворення вперше введено в законодавчу лексику України шляхом внесення

змін в Податковий кодекс України, відповідно до Закону України від 4 липня 2013 року № 408-VII [2]. З 1 січня 2015 року набув чинності Закон України від 28 грудня 2014 р. № 72-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо удосконалення податкового контролю за трансфертним ціноутворенням» [3], проте поліпшення законодавчої бази щодо контролю за визначенням цін у контрольованих господарських операціях між пов'язаними особами та впровадженню в Україні світових механізмів контролю за трансфертним ціноутворенням продовжується. Станом на 11 травня 2015 р., залишається прийнятим за основу законопроект про внесення змін до Податкового кодексу України щодо трансфертного ціноутворення (реєстраційний № 1861 від 27 січня 2015 р.) яким пропонується уточнити окремі норми щодо регулювання трансфертного ціноутворення в Україні [4].

Податковий контроль за трансфертним ціноутворенням ґрунтується на принципі “витягнутої руки” (Arm’s length principle) – міжнародному стандарті, погодженому державами-членами Організації економічного співробітництва та розвитку, і країнами, які не є членами цієї організації (понад 70 країн світу), як рекомендованого до використання щодо встановлення трансфертних цін для податкових потреб [5].

Головним рекомендаційно-методичним міжнародним документом в галузі податкового регулювання трансфертного ціноутворення є Настанови Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) щодо трансфертного ціноутворення для транснаціональних компаній та податкових служб, основні норми якої імплементовано в статтю 39 Податкового кодексу України [2].

Основні принципи трансфертного ціноутворення полягають у наступному. Трансфертне ціноутворення застосовується стосовно контрольованих операцій. Контрольованими вважаються такі господарські операції:

- що здійснюються платниками податків з пов'язаними особами-нерезидентами;
- з продажу товарів через комісіонерів-нерезидентів;
- однією зі сторін яких є нерезидент, зареєстрований у державі (на території), яка включена до переліку держав (територій), спеціально затвердженого Кабінетом Міністрів України.

Обсяг оподатковуваного прибутку, отриманого платником податку, який бере участь в одній чи більше контрольованих операціях, вважається таким, що відповідає принципу “витягнутої руки”, якщо умови зазначених операцій не відрізняються від умов, що застосовуються між непов'язаними особами у співставних неконтрольованих операціях.

Господарською операцією для цілей трансфертного ціноутворення є всі види операцій, договорів або домовленостей, документально підтверджених або непідтверджених, що можуть впливати на оподатковуваний дохід платника податків, зокрема, але не виключно: операції з товарами, такими як сировина, готова продукція тощо; операції з надання послуг; операції з нематеріальними активами, такими як роялті, ліцензії,

плата за використання патентів, товарних знаків, ноу-хау тощо, а також з будь-якими іншими об'єктами інтелектуальної власності; фінансові операції, включаючи лізинг, участь в інвестиціях, кредитах, комісії за гарантію тощо; операції з капіталом, включаючи купівлю чи продаж акцій або інших інвестицій, купівлю чи продаж довгострокових матеріальних і нематеріальних активів.

Неконтрольованими вважаються зокрема операції у разі, коли ціни (націнки) на товари (роботи, послуги) підлягають державному регулюванню згідно із законодавством. Ціна вважається такою, що відповідає принципу "витягнутої руки", якщо вона встановлена відповідно до правил такого регулювання. Це положення не поширюється на випадки, коли встановлюється мінімальна ціна продажу або індикативна ціна. Разом з тим, ціна, що відповідає принципу "витягнутої руки" не може бути меншою за вказані ціни.

Таким чином, у межах застосування механізму трансферного ціноутворення за принципом "витягнутої руки" по суті необхідно отримати відповідь на одне з ключових питань: чи зможе компанія-продавець здійснити продаж товару непов'язаній особі (так званому партнеру за угодою купівлі-продажу на відстані витягнутої руки) та чи зможе компанія-покупець домовитися про таку ціну придбання товару з продавцем, що не є пов'язаною особою. У випадку негативної відповіді на ці питання, ціна вважатиметься такою що не відповідає принципу "витягнутої руки". При цьому прибуток, що був би нарахований в умовах контрольованої операції, враховується при оподаткуванні доходу вказаних компаній [2].

Для контрольованих експортно-імпортних операцій з державами, що мають біржове котирування, встановлення відповідності умов контрольованої операції принципу "витягнутої руки" з метою оподаткування доходів (прибутку, виручки) платників податків, що є сторонами контрольованої операції, здійснюється за методом порівняльної неконтрольованої ціни. Для визначення найбільш зіставної ціни товарів за принципом "витягнутої руки" використовується середня ціна таких товарів, що склалися на товарній біржі за декаду, що передуює проведенню контрольованої операції. Передбачено, що перелік товарних бірж для кожної групи товарів визначає Кабінет Міністрів України. Але, слід зазначити, що необхідно законодавчо закріпити визначення, у першу чергу, переліку товарів, що мають біржове котирування, для зазначених цілей.

Зазначені ціни підлягають коригуванню з урахуванням обсягу контрольованої операції, умов оплати та постачання товарів, транспортних та інших витрат, передбачених у контракті.

Визначення ціни з метою оподаткування доходів (прибутку, виручки) платників податків, що є сторонами контрольованої операції, здійснюється за одним із методів: порівняльної неконтрольованої ціни (аналогів продажу), ціни перепродажу, "витрати плюс", чистого прибутку, розподілу прибутку. Під час вибору методу, що використовується для визначення ціни в контрольованій операції, повинні враховуватися повнота й достовірність вихідних даних, а також обґрунтованість коригування, що здій-

снюється з метою забезпечення зіставності умов проведення контрольованої та зіставних операцій.

Якщо під час застосування методів трансфертного ціноутворення порівняння ціни або фінансового показника контрольованої операції проводиться з цінами або фінансовими показниками кількох зіставних неконтрольованих операцій, використовується діапазон цін (рентабельності). Якщо ціна в контрольованій операції або відповідний показник рентабельності контрольованої операції перебуває у межах діапазону, вважається, що така ціна відповідає принципу "витягнутої руки"; поза його межами – використовується медіана діапазону цін.

Метод порівняльної неконтрольованої ціни базується на порівнянні ціни, застосованої під час контрольованої операції, з ціною (діапазоном цін) у зіставній (зіставних) неконтрольованій (неконтрольованих) операції (операціях).

Метод ціни перепродажу складається з порівняння результату перепродажу, який покупець товару у контрольованій операції отримує від перепродажу товару у неконтрольованій операції, з результатом перепродажу, який отримується у зіставній неконтрольованій операції купівлі та операціях перепродажу. Метод ціни перепродажу також може використовуватися, зокрема, але не винятково, якщо під час перепродажу товару здійснюються такі операції: підготовка товару до перепродажу та його транспортування (поділ товарів на партії, формування поставок, сортування, перепакування); змішування товарів, якщо характеристики кінцевої продукції (напівфабрикатів) істотно не відрізняються від характеристик змішуваних товарів.

Метод "витрати плюс" складається з порівняння надбавки на витрати, понесені прямо чи опосередковано під час поставки товарів (робіт, послуг) у контрольованій операції, з надбавкою на витрати, понесені прямо чи опосередковано під час поставки товарів (робіт, послуг) у зіставній неконтрольованій операції. Він може застосовуватися під час: виконання робіт (надання послуг) особами, які є пов'язаними з отримувачами результатів таких робіт (послуг); реалізації товарів, сировини або напівфабрикатів за договорами між пов'язаними особами; реалізації товарів (робіт, послуг) за довгостроковими договорами (контрактами) між пов'язаними особами.

Метод чистого прибутку операції полягає у порівнянні чистого прибутку на основі відповідної бази (витрати, продаж, активи), що отримує платник податку у контрольованій операції, з чистим прибутком на основі тієї самої бази у зіставній неконтрольованій операції.

Метод розподілу прибутку операції складається з виділення кожному пов'язаному підприємству, що бере участь у контрольованій операції, частини загального прибутку (або збитку), отриманого від такої операції, яку б непов'язане підприємство отримало від участі у зіставній неконтрольованій операції.

Для цілей податкового контролю за трансфертним ціноутворенням звітним періодом є календарний рік. Відповідний звіт про контрольовані

операції платник податку зобов'язаний подати до 1 травня року, наступного за звітним. За неподання звіту та документації за встановленим переліком передбачена відповідальність, зокрема: за ненадання звіту – штраф 100 розмірів мінімальної заробітної плати, а за невключення до звіту інформації про контрольовані операції – 5 % від суми таких операцій [2].

Висновки та перспективи подальших досліджень. 1. Податковий контроль за допомогою трансфертного ціноутворення ґрунтується на принципі “витягнутої руки” (Arm’s length principle) – міжнародному стандарті, погодженому державами – членами Організації економічного співробітництва та розвитку та понад 70 країнами, які не є членами цієї організації.

2. В Україні активно провадиться законодавчий процес трансфертного ціноутворення: ухвалено ряд законів щодо започаткування на практиці та пропозиції подальшого вдосконалення законодавчого регулювання продовжують надходити [1]. Якщо, наприклад, з необхідністю технічної правки щодо визначення рівня рентабельності контрольованих операцій в умовах трансфертного ціноутворення, визначення звичайної ціни слід погодитися, то з підвищенням «порогу» для визнання операції контрольованою, неправильному перекладу терміну «capital transactions» (збільшити з 5 до 20 млн грн обсяг контрольованих операцій з одним контрагентом, при досягненні якого платники податків зобов'язані подавати звіт про такі контрольовані операції, так званим уточненням визначення пов'язаних осіб, а саме: при визначенні критеріїв «пов'язаності» осіб збільшити з 20 до 50 % частку володіння корпоративними правами кожної особи в наступній юридичній особі в ланцюгу), а також зменшенням штрафу за недекларування контрольованих операцій – з 5 до 1% від суми не задекларованих у звіті контрольованих операцій [4], не варто.

Список літератури

1. Медведєв В. Що слід змінити в законі про трансфертне ціноутворення / [Електронний ресурс] / В. Медведєв. – Режим доступу : <http://news.dtki.ua/ua/taxation/other/32391>
2. Податковий кодекс України № 2755-VI від 2 грудня 2010 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо удосконалення податкового контролю за трансфертним ціноутворенням : закон України від 28 грудня 2014 р. № 72-VIII / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>
4. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо трансфертного ціноутворення) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53720
5. Ульянова Н. Трансфертное ценообразование: прошлое, будущее и настоящее / [Электронный ресурс] / Н. Ульянова. – Режим доступа : <http://www.rbc.ua/rus/analytics/show/transfertnoe-tsenoobrazovanie-proshloe-budushchee-i-nastoyashchee-28022015100000>.

Изложены вопросы сущности, организационно-экономического механизма трансфертного ценообразования в комплексе контрольных

инструментов налогообложения доходов субъектов предпринимательской деятельности путем отслеживания ценообразования на их продукцию в контролируемой операции с помощью специальных методов по принципу «вытянутой руки».

Трансфертное ценообразование, налогообложение, контролируемая операция, принцип «вытянутой руки».

The questions of fact, organizational and economic mechanism of transfer pricing in the complex monitoring tools taxation of income of business entities by tracking the pricing on their products in a controlled operation using special techniques on the principle of "arm's length".

Transfer pricing, taxation, controlled operation, "arm's length" principle.

УДК 336.76

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИЙ ВПЛИВ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК СВІТОВОГО БІРЖОВОГО РИНКУ ФІНАНСОВИХ ДЕРИВАТИВІВ

В. О. Яворська, кандидат економічних наук

Проаналізовано стан світового біржового ринку фінансових деривативів. Визначено глобалізаційні зміни та їх вплив на світові біржові альянси. Охарактеризовано сучасні тенденції функціонування світових бірж. Наведено основні інноваційні напрями розвитку світового біржового ринку фінансових деривативів за умов глобалізаційних змін на світових фінансових ринках.

Світовий біржовий ринок фінансових деривативів, біржовий альянс, фінансові деривативи, електронна біржова торгівля, глобалізація.

Світовий біржовий ринок фінансових деривативів нині вражає своєю масштабністю та інноваційними досягненнями завдяки глобалізаційним процесам світової фінансової системи.

Фінансові деривативи відіграють важливу роль у функціонуванні світових фінансових ринків. Фінансові кризи, що набули глобального поширення, потребують постійного вдосконалення стратегій та інструментів, які надали б можливість їх мінімізувати. Саме біржові фінансові деривативи покликані забезпечувати ефективне управління ціновими й курсовими ризиками, а також поширення інноваційних інвестиційних стратегій на світових фінансових ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика досліджень біржової торгівлі фінансовими деривативами викликає особливу зацікавленість з боку зарубіжних та вітчизняних вчених, зокрема: А. Буре-